

cultivăm și se-lu luminăm în tôte privințele, și apoi a nu ne împlini detorința de a-lu cultivă și în ramulu celu frumou și folositoriu ala pomologiei și horticulturii.

Deci pentru a nu ne face și noi partasi pe-catului intrelasarii și alu neglijenței, — în con-tielegere cu consistoriulu nostru de aici, aflăm de bine a dá în acésta privința de nou urma-tórele insarcinari :

1. P. T. Protopresviteri și inspectori de scóle, voru fi cu mare grija pe viitoriu, ca la escrierea concurselor pentru posturile invetiato-resci, pre langa cealalta cualificatiune, sè se mai céra espresu dela recurrenti și cunoscinti'a po-maritului și a gradinaritului în mesura corespun-dietória ; éra la compunerea listei candidatiloru totdeun'a sè se prefereze recurrentii cei distinsii în pomologi'a și gradinaritu.

2. În acele comune bisericesci, unde înca n'ar existe grădini pentru scóle de pomi și le-gume, preotulu și invetiatoriulu localu, éra unde ar fi mai multi preoti și invetiatori, toti la olalta, se staruéscă a-se escinde din vre-unu locu co-munalu, ori a-se cumpará vre-o grădina privata, ori când nici una nici alta nu s'ar poté, a-se escinde din ocolulu bisericeii, ori alu scólei, ori chiar din cimiteriu câte o parcela pentru scóla séu grădina de pomi și legumi, — observandu că în casu de a-se aflá pamentu comunalu aptu spre acestu scopu, autoritatile politice au îndru-mare mai înalta, a concede o parte din acela spre scopulu de sus. Ar fi de doritu, ca acele grădini se fie la astfelu de locu séu positiune, încât poporulu se le póta vedé cât mai adese ori, că se iee îndemnu și placere de pomaritu și gradinaritu.

3. Dupa ce se voru procurá asemenea gra-dini și acolo unde n'ar existe, preotii și invetia-torii se voru nisuí a aretá poporulu însemnata-tea pomologiei, înbunaóra : cum unu pomu rodi-toriu este că și unu capitalu elocatu spre fruc-tificare, care si-da în totu anulu séu la alu doi-lea anu rodirile sale, fara nici o ostenéla, și cum ómenii cei dествеpti tragu sume însemnate de bani din pomii de prin grădinele lor, mai alesu acuma, decând pómele se transpórta cu calea ferata, departe peste granitiile tierii nóstre ; și în fine cum legumari'a este și mai producetóre chiar și decât pomii căci dupa unu micu petecu de pamentu bine ingrigitu se scotu sute de florini.

Dupa ce se voru repeti poporulu acestea la tôte ocasiunile potrivite, preotii și invetiatorii voru incepe însii a cultivá acele grădini séu scóle de pomi și legumi, în ambe direcțiunile a pomologiei și horticulturii, pentru a aretá și a dovedi în fapta poporulu aceea ce i-a spusu cu graiulu, și asia pentru a-lu convinge de folósele

pomaritului și legumaritului, și alu face sè se ocupe și elu de aceste ramuri economice cu totu deadinsulu.

4. Preotii și invetiatorii, cari n'ar urmá a-semineea, nu se voru considerá de binevoitori ai poporulu ; ci din contra cá unii, cari nici ei însii nu voru a luminá poporulu, nici nu lasa pre alții în locul lor cari ar ingrigi parintesce de poporu, și asia P. T. Protopresviterii și in-spectorii scolari se îndetorezá a aretá încóce din timpu în timpu, pre atari preoti și invetiatori ne-pasatori pentru a dispune luarea lor în cerce-tare disciplinara și pedepsire, precum merita.

5. Pentru acei invetiatori, cari n'ar fi avutu ocasiune a-se deprinde de mai înainte în poma-ritu și gradinaritu, s'a dispusu a-se tiené aici în Aradu unu cursu de prelegeri supletórie dela 7/19 pana la 13/25 Augustu a. c. la care voru prelege cei mai buni pomologi ai nostri, și la care cursu prin acést'a se invita toti invetiatorii nostri, cari n'ar sci propune eleviloru lor pomologi'a și gradinaritulu cu bunu succesu.

6. Deasemineea s'au luat mesurile de lipsa, cá și în institutul nostru pedagogicu-teologicu pomologi'a și horticultur'a sè se propuna totu în mai mare estensiune pe viitoriu ; în fine :

Trimitiendu din acestu cerculariu unu nu-meru corespundietoriu fiecarui P. T. protopres-viteru și inspectoru de scóle pentru a-se distri-buí fiecarui preotu și invetiatoriu câte unu esem-plariu spre scire și observare, asteptamu dela toti cei chiamati se-si împlinésca detori'a unulu fiecarele la rendulu seu, precum s'a deobligata înainte lui Dumnedieu și a ómeniloru, când si-a alesu chiamarea de preotu séu invetiatoriu alu poporulu.

Aradu, în 30. Iulie 1883. *)

Ioanu Metianu, m. p.
Episcopulu Aradului.

Unú nouă institutú românú de cultură.

Am publicatú în numérlu trecutú alú a-cestei foi unú cerculariu alú Prea Sântiei Sale, părintelui Episcopú diecesanú *Ioanu Mețianú*, în carele arétandú necesitatea înființării unui seminariú (internatú) diecesanú se adreséză cătră clerú și poporú pentru spriginirea acestei între-prinderi prin contribuiri benevole.

Noi, ca unii, cari suntemú mai aprópe de Prea Sântia Sa nu voimú a comenta cerculariulu emanatú pentru realizarea acestui scopú mărețú ; ci pentru orientarea și încurágearea onoratulu

*) În urmarea dispozițiunei Pr. S. S. D. Episcopú diecesanú publicamú acésta carte circulară cu ortografa întrebuintată în can-celăria consistorială. Red.

publică lăsăm să urmeze comentariul făcut de diariul „Luminătorul,” carele sună :

(P. R.) În calcâniul acestui articol reproducem, după „Biserica și Școla” din Arad, cerculariul Înalțu Prea Sântiei Sale a dlui episcopu Ioan Meșianu din Arad, în meritul înființării „institutiului seminarială.”

Cuprinsul acestui cerculariu descopere însuși istoricul și scopul acestei întreprinderi, a noastră detorință e : a vorbi și scrie altele.

În prima liniă constatăm cu bucuria că letargia și trândăvia ce de deci de ani domnia în reședința episcopescă din Arad, a perit și, de când Înalțu Prea Sântitul domn episcopu Ioan Meșianu a luat a mână toiagul și mitra acestei diecese, — deveni înlocuită prin o înteresare și activitate neobosită spre binele, prosperarea și viitoriul acestei diecese și — prin ea — a credincioșilor de sub această pastorie sufletescă.

Un spirit plin de viață, o activitate neobosită este cea mai corectă caracteristică ce se poate da — după noi — persoanei prea venerabile ce poartă numita mitră pe capul său.

În vitalitatea sa, deosebi spiritul de întreprindere se manifestă mai desu, și este de odată foarte norocos în alegerea scopului; de aci vine că în timpu relativu scurtu, de când Prea Sântia Sa păstorește această diecesă, îmbunătățirile stării ei sunt multe, progresul ei este mare, și toate acestea s'au ajunsu atât prin inițiativa cât și prin propriile sacrifice și ostenele a Înalțu Prea Sântiei Sale. Asta este o norocire pentru diecesă cât și pentru credincioșii ei, înse chiar această norocire impune de odată și credincioșilor o scumpă și nobilă datorință.

Se scie cumcă golumbii fripti nu mai sboră; deci nime pre lume nu poate da unu popor ceva de gata, ei el însuși are se lucre, se ostenească și se jertfescă. Când dară capii sei, în acestu casu : prima și Înalțu Prea Sântita persoană din diecesă, ia inițiativa pentru astfelu de întreprinderi sălutare, atunci acel popor are morala datorință, ca să sară întru ajutoriu și, cu micu cu mare, cu bogat cu seracū, se lucre, se contribue și se adune mijlocele necesarie spre a realiza în faptă intențiunea și întreprinderea teoretică.

Poporul care, în asemenea casuri, lucră astfelu, pre cum dicem noi, dă dovédă despre moralitatea sa, despre priceperea sa și despre nălțimea gradului de cultură la care a ajunsu. Creдем cu firmitate că și poporul românesc e pătunsu de acestu adevăr, deci nu va pregeta, ca, în casul de sub întrebare, se sară cu toțil,

și, cu micu cu mare, bogat și seracii, se contribue multu sau puțin, dar fie-care se contribue : ca să se potă realiza această întreprindere binecuvântată și sălutarie.

Poporul român se nu perdă din vedere trista sa stare în carea fu lăsatu, pe terenul bisericescu, când se despărți de sërbi. Elu, în timp de fericire și recolte manose, în decursu de secol a contribuit și adunat milioane pentru altii, li-au zidit acestora palate, biserici și reședințe, până când el însuși a remas gol goluțu, lipsit de toate și deosebi de *institute de cultură*. Și când „frații” sërbi i-au dat, ce i-au dat, ca din grație, ori din batjocură dar nu după drept și dreptate; iară în alte privințe le dăcū : nu dăm nimic, nu aveți drept, — atunci românul nu-i remâne alta de cât a se încrede, conform datinei lui : în resplata cerescă, și a se apuca de nou de lucru : se adune și pentru sine.

Dar nu se potă ca poporul român se perdă din vedere și situațiunea sa politică, din această țară. Elu, poporul român, de mulți secol fiind numai apesat și obiectu de exploatare pentru toate stepămirile și poporele câte au trecut și domnit preste densul, a remas înderept în cultură și d'odată — cea ce e mai simțitoriu — lipsit de toate mijlocele și institutele de *cultură națională*, nu se bucură nici astăzi nici de cel mai micu sprijin din partea statului spre procurarea acestor mijloce și spre realizarea scopului său de cultură. Fără de acestea poporul român nu potă trăi nici spera întru mântuirea sa, deci el e avisat la sine însuși, la propriile sale poteri.

Între astfelu de împrejurări marimozitatea pentru întreprinderi de interesu comun, spre scopuri culturale, — este o adevărată *fală națională* pentru unu popor de vitrigă sorte, ca noi. Aredicarea sa și rivalizarea sa întru agonisirea institutiilor de cultură, întru astfelu de împrejurări, este unu eroismu moralu, este o adevărată virtute, este unu faru naționalu carele atrage asupra sa atențiunea, privirea, lauda și admirarea lumii întregi.

Poporul român, de astăzi, se potă ține fericit că, după mulți secol de rea tractare, astăzi a ajunsu, cel puțin pe terenul bisericescu, la îndreptățirea : *d'a aduna elu de sine și pentru sine, iară nu prin sila altora, pentru altii*. Și această ocaziune elu trebuie se o folosescă iute și de grabă, căci relele deasupra capului lui încă nu s'au gătat nici pe departe, ba dora : nici nu s'au împuținat.

Resplata celor ce l'au neîndreptățit se-o lase la vola celui Atotputernic. Ea va veni și este teribilă, în cât îi va umili chiar naintea poporului român. Averele deținute pe cale nedreptă și

neonestă, se preface pravă și pulbere; dacă s'erbii
aun adunat'o și o conservă prin scurtarea noastră,
sunt alții, și vor veni ei, cari vor lua-o dela s'erbii,
și atunci îi vom vedea: de unde-și vor mai aduna.

Închiermă dară cu modestele noastre urări de
recunoscință și de mulțămire către Ecel. Sa dō-
mna v'eduva de *Sindă*, pentru marinosul donū
și spriginū ce ni-lū dă întru ajungerea scopulū
de sub întrebare, — cu cordialele felicitări că-
tră Înaltū Prea S. Domnū episcopū pentru această
inițiativă, — și cu recomandarea către laudat po-
porulū românū: ca se cetescă, respecteze, asculte
și efeptuiască cele poffite în cerculariū.

Papismulū și starea actuală a Bisericei or- todoxe în Regatulū României.

de
Episcopulū Melohisedecū.

(Continuare).

Domnul Moldovei Scarlat Calimach, primind
anafora Divanului, o a comunicat Înaltei Porți, și
tot-odată a dat și agentului Austriei o copie spre
responsū la stăruințele sale pentru înființarea epis-
copatului latinescū în Moldova. Responsul Porții s'a
comunicat Domnului prin unū mechtap alū mareluī
Vizir, prin care se aprōbă cererea țerei pentru res-
pingerea episcopatului latinesc.

Între acestea Archiereul latinesc, care fasece
chirotonisit și tramis în Moldova cu titlu de „Bacoviū“
a murit. După ce la Roma și Viena s'aū încredințat,
că nici Înalta Pōrtă nici țara nu voesce să recunōscă
petrecerea permanentă a unū episcopū latinesc în
Moldova, cu titlu de „alū Bacăului, saū Bacaonul
(Bacoviū),“ la Roma s'a chirotonisit alt episcop ca-
tolic pentru Moldova, anonim adică fără titlu Baco-
viensis.

Vestea despre orânduirea acestui nou episcop
catolic pentru Moldova din nou a neliniștit spiretele,
și divanul țerei s'a v'edut silit a se aduna, fără con-
vocarea Domnescă și a trata din nou casul acesta.
La 11 Martie, anul 1819 întruniudu-se clerul și bo-
erii la Mitropolie, aū espus din nou Domnului aface-
rea episcopatului catolic prin următōrea anaforă:

„Prea înălțate alū nostru Dōmne!

În anul 1815, în luna Decembrie, aūnd noi
pentru orânduirea unū apusenesc episcop, pe care
cerea biserica apusenescă să-lū trimită în Moldavia,
cu nume de Bacoviū, prin obștescă a noastră atuncea
anaforă am pus înainte cele folositōre spre oprire,
că adică una ca această aū fost neprimită la noi pen-
tru multele împiedecătōrele pricinī, care anaforă înfă-
țișindu-se prin păzita de Dumneđeu Înălțimea ta im-
p'ărătescii stăpâniri am fost mângâiați toți, încredin-
țându-ne de singurā stăpânitōre hotărīre pentru ne-
clătita paza obiceiurilor și aședemintelor celor din
început a credinței noastre. Acum iarăși am aūdit din
multe părți, că apusenescă biserica, luând încredin-
țare, precum se vede, că noi scim cu adev'erat, cum
că n'aū stătut vre odată latinesc episcop Bacoviū
(pentru că nici aū stat scaun de episcopie vre-odată
în Bacău, ca unul ce este supus din început episco-
piei Romanului), de această încredințându-se, către alt
scopos s'aū mutat și aū chirotonisit acum, precum

aūdim, alt archereū fără numire, care vrē sē d'ică
întru tăcere: „Moldavias,“ și cere ca să-lū trimită
aicea cătră noi la Iași. Această nouă veste atât aū
turburat deobșteie pre toți, și aū adus întru neliniște
și tagma bisericească, pre boeri și tot norodul, încât
nici așteptând ca sē luăm porunca Înălțimei tale
pentru această, am îndrăzuit să însciințăm prin obș-
tescă anafora dreptățile patriei noastre, tânguirile și
în s'f'șit ferbintele noastre rugăciuni. Când s'aū supus
smerită patria noastră izvoritoriului de char pragū a
Înaltei Porți, am luat înscris făgăduința mai ales
cătră această atâtēiū ca credința noastră sē fie slobodă
și tagma noastră cu totul nebântuită, și trebuința
cerēnd să se diafendefască de către Măria Sa, a că-
ria stăpânire fie vecinică. Cetim în istoria locului pe
care o avem în condice scrise de mână, că la anulū
1592 Craiul Ardealului Batori Sigismund trimetind
oști în Moldova, t'ăl'hărește aū răpit pe Domnul de
atuncea Aron Vodă, ce întru a doua Domnie domnia
(care era orânduie de la Înalta Pōrtă) și ducēndul
în Ardeal, i-aū tăiat capul, aședind în locul lui pre
alt Domn, om ōre-care alū seū cu numele, Răzvan.

Acest Răzvan aū adus cu sine și unū episcop, nu scim
cu ce nume, de care istorisește geograful Meleție pripu-
ind că aū fost trimis de papa Climent alū 8-lea. Decī
mai înaintea de a face mișcarea de resp'ătire Înalta Pōrtă
pentru desbinarea locului, aūndu-le acestea craiul
Lechiei de la ōre-care boeri pămînteni ce aū fost
fugit acolo pentru apropiare, îndemnat de către po-
meniții boieri, aū făcut Domn pe Ieremia Vodă: pre
carele însuși ei boerii dintre dînșii, l'aū ales, și înto-
vărășindul cu oștile sale, l'aū așezat în locul lui Răz-
van în scaunul Moldaviei, izgoniți fiind după drep-
tate, și Răzvan, ce s'aū fost făcut Domn fără cuvīnță
(care pentru această nici în catalogul celor ce aū dom-
nit se arată), și episcopul seū. Pe acest Ieremia Voevod,
ca pe unū pămîntean și cu alegerea a însuși boerilor
orînduit, l'aū întărit și Înalta Pōrtă mai pe urmă,
și s'aū liniștit smintelele. Iar craiul de Ardeal Ba-
tori Sigismund, depărtat fiind de obșteștile sale nădăjdī,
serie Papei de atuncea, paraponisindu-se asupra crai-
ului de Lechia cu însuși cuvintele acestea: „că elū
nici ostenelele cruțând, nici multe cheltuele, aū răpit
Moldova din stăpânirea Otomanilor, și cu bune nă-
dejdi se hrănea, că și pre toți supuși i-ar fi tras la
dogmele Papei, iară craiul Lechiei, cu dinpotrivă ur-
mare aū înzădărnicit pre tōte.“ Și papa de atunci
acest felū de scrisōre primind, aū afurisit pe craiul
de Lechia, dupre obiceiurile lui. Dar ōre noi nu avem
dreptăți sē prepunem noul scopos alū bisericei apu-
senesci, că este pentru ca sē tragă dintr'a noștri,
câți ar putea din cei mai proști? Saū către ce folo-
sește a se trimite episcop la eparchie nesupusă ei și
care este supusă dupre cele politicești altei împ'ărății,
și credința stăpânitōre dintru început o are pe acea
a rēsăritului, și dogmele cele apostolesci, și care nici-
odată aū avut latinī episcopi, din început și până
astăzi? Dar pōte a se lua spre pildă latinescul epis-
cop, cel ce dintru alte părți aū venit pentru puține
đile în vremea pomenitului craiū Batori Sigismund?
Serie istoria românescă, că de multe ori aū venit
monachi ai Bisericei apusenesci, spre a trage la dogma
lor pe lăcuitoriū Moldovlachiei, dar adaoge, că puru-
rea aū fost izgoniți, alte ori cu lemne și toege omo-
riți fiind, iară alte ori cu petre ucigându-se. Istoria
României § 442 § 443. Cele de acest felū alcătui-
tōre de rădicări de norod, și prigoniri nu le punem

înainte, să nu fie, ca pre o pildă, nici îndrăznim să le dăcem în alt chip: de cât numai întru aceea ce privește la turburarea buneii întocmiri, ce se păzește cu megieștile puteri: Și am aduce și mărturie din bisericăștile canone, că acest feliiu de mișcare a apusenestii bisericii este la noi totuși de tot nepriimită, și duple urmare împotrivaică la iubitoriul de supuși sfat și voință a stăpânirei sale, care privește la ocrotirea credinței noastre. Dară pentru ca să nu prelungim spre mai mult pre cele dișe, și să îngreunăm auzul înălțimei tale, le lăsam de acesta dată. Acestea dar așa aflându-se, înșicuim cu smerenie păzitei de Dumneșeu Înălțimei tale, și prin Înălțimea ta și mult îndiliților nostri Domni, dreptățile noastre. Adică: că pretinderisim întru durere nebăntuirea credinței și a dogmei noastre, și cerem la acesta ajutoriul înaltului Devlet, după prevelegiile noastre din început, cucerindu-ne ferbinte, și rugândune, ca nici vremelnice, nici pururelnice, să nu fie iertată primirea unui episcop apusan în Moldova. Ci precum ne tânguim și pentru cele ce au apucat a se face, adică nu prea de mult abia avea o singură capelă apusenii în Iași, și acesta s'au iertat de cătră megieșii, pentru că se întempla a merge și a veni pentru neguțătorie, și dintru ei, puțină rămănea și locuitori, dar însă supuși pravelelor noastre întru cele politicesci. Iar în zilele lui Alexandru Vodă Mavrocordat, ce-î dăc și *fugariu*, nu scim cu ce chipuri slobozindu-se, au zidit și biserică a lor, peste pravelele și dreptățile noastre: acum cer și episcop, iar în urmă cu trecere de vreme, întru cât ore se vor întinde, ce puind înainte! afară de dreptățile neamurilor, afară de bisericescile noastre pravele, afară de cele pământesci și politice. Dar noi, lăsând a cerceta politicescile scoposuri, ca unile ce nu ni se cuvine, ne rugăm în sfârșit, ca să nu fie ertată nici-odată întrarea archiereului latin în Moldova, pentru că va unelti multe necuviințe, și va pricinui locuitorilor obștăscă turburare și răzvrătire. 1819. Mart. 11."

Subscriși: „*Veniamin Mitrop. Moldov. Gerasim episcop Romanului, Meletie episcop Hușului.*” Urměză apoi suberierile egumenilor monastirilor pământesci și închinete. Tote sub-scrierile sunt precedate de pecețile posturilor bisericesci respective.

După cleru urměză subserierile boierilor divaniști:

Constantin Balș Logofăt, Iordachi Canta Logofăt, Grigorie Sturza Logofăt, Lupul Balș vel Logofăt, Dimitrie Sturza Vistiernic, Iordachi Roset Vistiernic, Constantin Canta Vistiernic, Manolachi Dimachi Vornic, Dimitrie Ralet Vornic. Și cei-alți boieri Vornic, Hatman, Postelnici, Spătar, Ban, și de tote stările boeresci.

Domnul Scarlat Calimach, primind această anafora, a scris duple coprinderea ei mijlocire la Înalta Pörtă, cerend a nu se admite cererea Austriei, de a se stabili episcop papistășesc în Moldova. Pörta cunoscend însemnătatea politică a acesteii mijlociri s'a grăbit a o aproba și respunde Domnului prin următorii hatșerif imperial:

„Osebitule între Magistanii seminției lui Mesie, acum Domnule al Moldaviei, Calimah-zadé Scarlate Vodă, sfârșiturile tale să fie ogurlii! După ce va ajunge porunca mea cea împărătescă, și se va face cunoscut, că în Memleketul Moldaviei s'au socotit din partea Elciului austriacesc a se rândui episcop latin, începător legii latinesci, cu nume de Bacoviu, și la anul=231=agentul austriac, ce se afla în Iași,

au făcut această cerere, au arătat'o Mitropolitului Moldaviei, episcopilor și celor antei boeri, și au respuns, că a șede în Moldova episcop latin este în potrive vechilor obiceiuri a pământului, și cu totul nepotrivit legii și neprimit pământurilor, și de pagubă și de vătămare, și în ceale din lăuntru și în ceale din afară. De aceea agentului austriacesc s'au dat copii după tacirul Mitropolitului, episcopilor și celor antei boeri ai Moldaviei, și alta talmăcinduse s'au trimis la înaltul Devlet. Și după cuprinderea sfântului împărătescului meu hat-humai, s'au dat respuns Elciului austriacesc, ce se afla în cetalea înaltului meu scaun, că în pricina această, de ne va pomeni, nu se va face musadea, ci se va da respuns precum cere pricina. Cum și din partea agentului de se va face vre o cerere în această pricină să i se dea respuns pe chipul cuviincios, că nu va fi primit, după cuprinderea trimeșei ție cărți a lui Șadir Azim. Și Elciului austriacesc, ce se afla la înalta mea Pörtă, i s'au făcut acum cunoscute cărțile, ce s'au trimis din partea ta, după ce ți-s'au trimis mai înainte cartea marelui Șadiru Azim, că de va mai pomeni pentru pricina arătată, nu i se va da musadea. Apoi prin acele cărți trimise de tine se cuprinde, că latinescul episcop au venit la Iași cu chip necunoscut, avend numai cinste de a fi episcop, și după puține luni au murit. Și auzind Mitropolitul Moldaviei, episcopii și cei antei boeri, că s'au rânduit din partea Austriei alt episcop, în locul celui mort, și se trâmite în Moldova, au trimis magzar cu peceți, cerind a se opri venirea lui, ca o pricinuitoare de multe kederuri și smintele. Carea după ce au ajuns la înalta mea pörtă, s'au dat respuns Elciului austriacesc, ce șede în Tarigrad, ca se nu vie episcop în Moldova, ci să se oprască. Și spre această s'au dat și înalta împărătesca mea poruncă, că de vreme ce în sfintele trataturi nu se cuprinde a șede episcop latinesc în Moldova, să se oprască venirea lui și șederea. Și de vreme ce pricinuesce smintelă, și mai ales vătămare, turburare și nemulțumire raialii, de aceea și acum se dă al meu împărătesc hatșerif. Și s'au dăc celui de aici austriacesc Elciu, că de acum înainte, de va mai pomeni pentru această pricină, nu va fi ascultat, ci se va urma după chipul ce s'au respuns mai înainte. De aceea s'au dat această a mea împărătescă poruncă, și după ce te vei pliroforisi de pricină, de se va mai face vre o cerere din partea agentului austriacesc, ce se afla acolo, vei urma după respunsul ce ți s'au dat mai înainte și se te îngrijesci, și se te șilesci cu frumos chipu a se opri. Pentru această s'au dat această înaltă poruncă, și cum va ajunge, vei urma precum ți se poruncesce, dând cinste sfântului semu. Scrisus'au pe la sfârșitul lunei gemazil achâr anul 1234."

Politica Austriacă însă și după acest al doilea refuz, nu s'a lăsat de planul înființării episcopatului latinesc în Moldova; însă sub altă formă: de episcopu visitoru; iară nu sub forma de episcopu permanent. Spre acest sfârșit ea a lucrat mai întăiu pentru resturarea Domnului Scarlat, și înlocuirea lui cu Michail Suțul, crezind că cu schimbarea Domnului se va schimba și politica țerei în privire cătră episcopatul latinesc.

Noul episcop latinesc, anume Philip Paroni, chirotonit la Roma cu titlul de „episcop d'Yloan” se duse mai întăiu la Constantinopol, unde prin stăruința ambasadorului austriac își dobândise unu fir-

man carele îl autoriza a veni în Moldova pentru afacerile sale sub-numire de „Monseigneur Philippe Paroni Ecclesiastico.” El se afla în Moldova încă din luna lui Iuniu, în calitate de *episcop visitor*. În țară însă se scia, că acest episcop fusese chirotonit anume pentru Moldova, și ca să petrecă aici, deși în arătare el voia a fi luat numai ca visitor vremelnic. De aceea el fu oprit a exercita episcopatul. Agentul Austriei, Iosef Raab, la 17 August, anul 1819, a adresat noului Domn următoarea notă în limba franceză :

„Monseigneurul Jean Philippe Paroni, episcop d'Yoan, visitor apostolic, venind dela Constanti-nopole cu firmanul aici alăturat, sub denumirea de „Monseigneurul Filip Paroni Ecclesiastic, pentru afacerile sale,” se află aici dela 18 Iuniu 1819.

Afacerile unui episcop visitor nu pot să fie nici de cum altele, decât de a visita bisericile die-cesei, a cerceta ordinea, buna regulă în parohii, a hotărî asupra oare-cărora puncte de contestațiune între păstoriții săi, a administra sfintele sacramente, a da confirmațiunea *) preservați episcopilor; acest sacrament la catholicii romani nu se dă împreună cu botezul, ci tocmai după câțiva ani, și a face mesele **) în zilele hotărîte pentru săvârșirea lor.

Cumcă episcopii visitori totdeauna au venit în Moldova, că ei au exercitat aici funcțiunile lor, că n'au fost nici-odată împedeați, neliniștiți, se urop-siți, este un fapt pre carele tot clerul din Iași și Domni magnafi ai țerei l'au confirmat în scris către Înalta Pörtă; și de pre care subscrisul agent al Ma-iestății sale imperiale regale apostolice a avut onórea a supune Înălțimei Vóstre, o traducere. Acesta s'a practicat așa din timpul predecesorului Înălțimei Vóstre, și total ar fi fost terminat, dacă n'ar fi fost supra-venit mórtea episcopului Berardi.

Acum, când Monseigneurul Paroni episcop visitoriu voiesce în virtutea firmanului său a pune în ordine afacerile sale, care nu sunt și nu pot fi decât afacerile mai sus arătate, și pentru exercitarea cărora el cere învoire, el este împedecat întru acesta. Fi-îndcă funcțiunile sale se săvârșesc numai în lăuntrul bisericilor catholice-romane ei nici odată n'au fost împedeați în exercitiul cultului lor, religia catholică-romană fiind tolerată în Moldova ca în toate celelalte provincii othomane, s'ar putea naște neorânduiele, dacă s'ar opri catholicilor de ași primi sacramentele după liberul exercitiu al religiunii lor. Subsemnatul agent al Majestății sale, imperiale al Austriei, protegiând, *din ordin*, religiunea catholică și bisericile din rital acesta în Moldavia, are onóre de a ruga pre Înălțimea Vóstră de a permite Monseigneurului episcop Paroni de a exercita afacerile sale în biseri-cele sale, de a nu i se pune obstacole la acesta și a înecunoscianța cât mai curând pre subscrisul de hotărîrea sa, spre a informa de acesta pre Monseigneurul episcop visitor Paroni.

Având onórea a oferi Înălțimei Vóstre omagieile celei mai înalte și mai distinse considerațiuni. Sub-scris: „Iosephe Raab.”

Domnul Suțu primind nota agentului austriac, prin ordinul său dela 17 August a convocat Divanul țerei, căruia i-a trimis această notă spre deliberare și hotărâre. Ordinul Domnesc sună astfel :

*) Ungerea cu mir.

**) Liturגיע.

„Noi Mihaiu Grigorie Suțul, cu mila lui Dumnezeu Domn țerei Moldovei.

Preașfinția ta părinte Mitropolite,
Iubitorilor de Dumnezeu episcopi,

I toți preoșfințiții Archierei împreună cu toți prea cuvioșii Archimandriți și Igumeni a sfintelor monastiri, ce vă aflați aici în orașul Iași.

Cinstiți și credincioși boerii Domniei mele Dumnevoștră halea și proini veliți boeri ai Divanului pământesc.

Cinstit K. K. agent Raab prin nota ce a dat către Domnia mea, care se alătură aicea, au făcut cerere întru a se slobođi catholo-romaicescului episcop întru lucrarea celor ce se ating de chiemarea sa, după cum mai pre larg pliroforie veți lua din însuși însoțita notă. Pentru care poruncim, ca Sâmbătă la 28 a curgătorii luni, neapérat adunându-vé la Sânta Mitropolie, veți cerceta atât firmanurile ce s'au dat în pricină ca acestea, cât și anaforalele ce s'au făcut, a cărora înțelegere privindu-o cu cuprinderea notei acestia, prin anafora închipuitoare socotinții Preoșfinției Vóstre, și a Dumnevoștră, prin care se putem da un răspuns hotărâtor acestii note, să avem scire, poruncim Domnia mea Dlu Vel-vornic de Aprozi, ca Domnăscă noastră țadula acesta să-și aibă urmare, și lucrare ei întocma și pre deplin. 1820. August 17.

Agentul austriac, după ce s'a informat de ordinul Domnesc pentru convocarea Divanului în ces-tiunea episcopului latinesc, a adresat și Mitropoli-tului Veniamin o scrisóre, în carea el a spus toate temeiurile, prin care credea a îndupleca divanul în favórea cererii sale. Reproducem aici și acesta scri-sóre.

(Va urma).

STATUTELE

Corulul vocalu alu comunei bisericesci gr. or. române din Lipova.

Introducere.

Comuna bisericăscă gr. or. română din Lipova, având în vedere, cumcă tinerimea, prin deprinderea în cântarea vocală, — sporesce în cultură, și în neravuri bune, și prin acesta face din destul legii de învățământ și instrucțiune publică, de altă parte folo-sesce mult, la mângăierea credincioșilor în biserică, a aflatu de bine a forma în sinul său o societate de cântări, pentru a cărei organizare, a statoritu următoarele statute :

I. Numirea și reședința societății.

§. 1. Societatea se va numi : „Corul vocalu alu comunei bisericesci gr. or. române din Lipova,” și va reședé în sinul aceste comune.

II. Scopulu societății.

§. 2. Scopul societății este cultivarea junimei în cântarea vocală, în cetire, scriere și în alte cunoș-cințe folositoare.

III. Mijlocele societății.

§. 3. Spre ajungerea scopului, se voru arangia și înființa :

- prelegeri și instruire regulată în cântarea corală bisericăscă și lumăscă;
- o bibliotecă corespunderă recerintelor;
- prelegeri de învățatură, în localitățile socie-tății. Și fiindcă scopul societății este instructiv și

religiosă confesională, ea se înființează și va sta sub supravegherea autorităților bisericești gr. or. române.

IV. Membrii societății.

§ 4. Membrii societății sunt de 6 șese clase :

- a) membrii cântăreți adevă : coriști ;
- b) membrii ascultători ;
- c) membrii bineprimiti ;
- d) membrii fondatori ;
- e) membrii ajutători ;
- f) membrii onorari.

§ 5. Membrii cântăreți sunt junii trecuți de 16 ani, cari vor forma corul societății ; ei voru solvi pe an 60. cr. v. a. la fondul societății.

§ 6. Membrii ascultători sunt acei tineri trecuți de 16 ani, cari voru lua parte la prelegerile de învățatură a le societății, ca cu timp să pōtă intra și ei — în șirul membrilor cântăreți, și ei voru solvi pe an 60 cr. la fondul societății.

§ 7. Membrii bineprimiti sunt băeții de școlă și junii mai tineri de 16 ani, cari se întrebunțeză în coru ca sopraniști ; ei sunt scutiți de ori ce tacsă.

§ 8. Membrii fondatori sunt acei bărbați, cari voru da odată pentru totdeuna, mai puțin 10 fl. de ce fl. v. a. fondul societății.

§ 9. Membrii ajutători, voru da odată pentru totdeuna 2 fl. doi fl. v. a. fondul societății.

§ 10. Membrii onorari, îi va distinge și alege societatea.

V. Primirea în societate.

§ 11. Membrii societății se primesc în adunarea generală a membrilor cântăreți.

§ 12. Bărbați ori tineri cu purtare necuviinciosă adevă : imorală, nu pot fi primiți în societate — până când nu-și voru dovedi îndreptarea lor — și în societate se voru suferi până când își voru păstra caracterul și purtarea bună — morală.

Stergerea cuiva din societate, o va face adunarea generală a coriștilor.

VI. Drepturile și datorințele membrilor.

§ 13. Fiecare membru — afară de membrii bineprimiti — are drept și vot în adunarea generală provedută în § 17 lit. a) din statute.

§ 14. Cu privire la arangiarea de concerte, și de petreceri muzicali — numai membrii cântăreți au drept a decide.

§ 15. Membrii cântăreți sunt îndatorați :

a) a cânta la liturgie în biserica locală în fiecare sârbătoare mai însemnată, în Dumineci și la alte ocațiuni, după împregiurări ;

b) a da în fiecare an celu puțin odată, în ziua patronului bisericii — concertu publicu — gratuitu — nainte bisericii sau după împregiurări — în altă localitate ;

c) a cerceta regulat orele de instrucțiune în cântare.

§ 16. Membrii cântăreți au drept a se folosi de bibliotecă musicală a societății ; au drept a umbla cu tasul în biserică, pentru fondul societății, atunci, când cântă corul.

VII. Organele societății.

§ 17. Organele societății sunt :

- a) adunarea generală a tuturor membrilor ;
- b) adunările membrilor cântăreți ;
- c) comitetul societății.

§ 18. Adunarea generală a tuturor membrilor se ține odată în an, în luna Ianuariu, sau fiind de lipsă și mai adese ori ; adunările membrilor cântăreți și ședințele comitetului, se voru ține de câte ori se poțesece.

§ 19. De agendele adunării tuturor membrilor se ținu : controlarea stării și a înaintării corului, — sporirea și chivernisirea averii societății, — și alegerea oficialilor societății. De agendele adunărilor membrilor cântăreți — se ținu tōte trebile referitoare la activitatea corului.

§ 20. Comitetul societății se compune — din preotul — respective unul din preoții locului ca președinte natural ; unu vice-președinte ; — unu casariu, — unu notariu și unu bibliotecariu, și din trei membri din Comitetul parochial — cari se alegu în adunarea generală a tuturor membrilor — pe timp de unu an — din sinul lor, și cu majoritatea voturilor.

Protopopul tractual este președinte natural al societății, și are drept a presidia la tōte adunările, dacă va lua parte la ele.

§ 21. Președintele reprezintă societatea în tōte afacerile, conchiamă adunările generale și ședințele comitetului, susține disciplina — regula și ordinea între membri și controlează activitatea membrilor cântăreți, precum și chivernisirea averii.

Vice-președintele va suplini președinte, în casuri de împedecare.

Casariul, adună și scrie în „Diuaru” tacsile membrilor, face socotă comitetului în tōtă luna, despre încasările și speșele avute, și despre păstrarea banilor.

Notariul pōrtă corespondința și conscrierea membrilor — după clase.

Bibliotecariul face inventariu, despre opurile și obiectele societății și unu exemplar îl păstrează în bibliotecă, altul în arhivul comitetului parochial.

Comitetul societății este responsabil în solidaritate pentru averea societății.

VIII. Alte dispușeșuni.

§ 22. Societatea va avé unu sigilă, cu inscripția : „Corul vocalu din Lipova,” și se va păstra de președintele.

§ 23. Desființarea societății nu se pōte întempla, până ce voru fi 12 membrii cântăreți ; iar scādend și acestu număr — președintele va stăru a afla alți membri, și numai dacă în decursu de unu an, nu s'ar puté afla 12. membrii cântăreți — societatea se consideră de desființată.

§ 24. În casu de desființare — președintele face arătare comitetului parochial, și averea societății trece, în proprietatea fondului școlar gr. or. confesional.

§ 25. Ori ce neînțelegere s'ar ivi în sinul societății, se va delibera de cătră comitetul parochial, ca prima instanță, iar Ven. Scaunul protopopescu și Ven. Consistoriul, se staveresc — ca foruri de II. și III instanță.

§ 26. Membrii cântăreți au drept la venitele dela concerte, ceremoniile dela cununie și înmormântări, anume 5/6 le împart între sine ; iar 1/6 din acele și încursele din tasuri și alte venit facu fondul societății. Membrii cântăreți își pot statori și unu regulamētă — cu privire la afacerile lor.

§ 27. Aceste statute voru întra în viață, după ce voru primi aprobarea și întărirea Venerabilului Consistoriu gr. or. român din Arad.

Datū în ședința comitetului parochialū, ținută în: Lipova la 2/14. Ianuariū 1883.

Iosifū Suciū, m. p.
paroch, preșied. interimalū.

Ioan Tuducescu, m. p.
notariū interimalū.

Nr: 537.

Presintele regulamētū alū corului vocalū din Lipova, prin acēsta se aprobā cu acea observațiune, respective modificatiune, cumcā membrii de verice categoric, potū să fiā numai ortodoxi din sînulū parochiei (§ 4—10) — de avere sunt rēspunșetori numai manipulatorū ei (§ 21) — ori ce corēspunșetia, corulū pōte purta numai pe calea oficiului parochialū din locū, — în fiecare anū să se dee socōtā comitetului parochialū și prin comitetū la sinodulū parochiei, pre calea indicatā de Stat. Org.

Aradū, din ședința coosistorialā ținută în 24. Martie 1883.

Ioanū Meșianū, m. p.
Episcopulū Aradulū.

D i v e r s e.

* **Societatea fondului de teatru naționalū român** a ținut adunarea sa generalā estimpū la 6 și 7 Aug. st. n. în Lipova, fiind cercetată de unū publicū foarte numerosū. Adunarea a fost condusā de vicepreședintele Iosif Vulcan, carele împreună cu secretariulū societății Dr. Atanasiu Marienescu sosirā la Lipova Duminecā cu trenulū de 6 ore d. m. întimpinați fiind la gara căii ferate dela Radna de întreg comitetul de primire din Lipova, și unū numerosū publicū. Adunarea a ținut prima ședința, Lunī în 6 Aug. st. n. nainte de mēdăși la 10 ore sub președința Dnū Iosif Vulcan, carele a deschisū ședința printr'unū discursū inspirat de cele mai înalte și sublime idei despre însemnătatea și menirea teatrului. Remareabile sunt cu deosebire cuvintele cu cari oratorulū înfacisēzā teatrulū ca o școlā practicā a poporului, dar n'au rēmasū fără efectū nici cuvintele cu cari prea nimerit a caracterizat și fulminat apatia generalā ce predominā față cu întreprinderile cele mărețe și salutare, și carea sub pretextulū serăciei paralisēzā ori-ce mișcare și progresū intelectualū. Nu serăcia, dice oratorulū, ci disarmonia este obstacolulū și inamiculū prosperității nōstre culturale. După cuvētulū de deschidere secundatū de aplause frenetice, a urmat apoi cetirea raportului secretariului generalū Dr. Atanasiu Marienescu despre starea și activitatea societății, precum și raportulū casariului. Din aceste rapōrte s'a constatatū cu bucurie că fondulū societății atinge de presinte suma de 31.570 fl. 86 cr. și față de starea fondulū în anulū trecutū unū crescāmintū de 3856 fl. 33 cr. v. a. Rapōrtele secretariului și a casariului dāndu-se spre censurare la comisiunile alese de cătrā adunarea generalā au fost aprobate. După încheierea ședinței la 1' orā a urmatū banchetulū în ospētaria la Regele Ungariei, la care a participatū aprōpe 200 persoane. Sub decursulū prānșului s'a rădicatū mai multe toaste, celū întâiū de cătrā vicepreședintele adunārei I. Vulcan pentru Māiestățile lorū Regele și Regina. Peste totū, succesulū adunārei din Lipova este strălucit. Ca membru fondatorū s'a înscrisū zelosulū și neobositulū luptătorū alū causei naționale D. David P. Simon, cu 100 fl. iar ca membrii ordinari pe viață cu 50 fl. v. a. s'au înscrisū veteranulū și încăruntulū în lupte naționale, Dnū protopopū Ioan Teran

și D. architectū Mateiū, toti din Lipova. Dēla alți membri noi cāte cu 5 fl. s'a încassatū la 400 fl. v. a. Comitetulū aranșatorū a binemeritatū, pentru zelulū și îngrijirea ce au desvoltatū pentru succesulū adunārei.

* **Procesulū dela Nyiregyháza**, intentatū pentru asasinarea fetei Estira Solymosy s'a terminat, după o pertractare de 42 de zile, Vineri în 3. Aug. st. n. cu achitarea tuturorū evreilorū acusați cu asasinulū, pe cari tribunalulū i-a declarat nevinovați de crima cu care au fost acusați și deținuți unū anū de zile. După terminarea processului apēratorulū Eötvös a insistatū, ca băiatulū Moritz Scharf să fiā luatū de sub pazā comitatulū și redatū iarāși tatălui seū. Cei dela comitatū saū opusū, ministrulū Tisza a întervenitū și în fine bētrānulū Scharf și-a rocapētātū băiatulū, cu care se împăcase mai înainte și a plecatū cu elū la Pesta, trāgēnd la otelulū „Lebeda albā.” Cāt s'a audītū despre sosirea lorū, o mulțime mare se adunā înaintea otelului și aruncā cu petri în ferestre, spārgāndu-le tōte. Poliția a trebuitū se întrevinā fără ca se fi potut însă restabili liniștea.

† **Necrolog.** Iosif Beșan, asesor consist. și paroch gr. or. în Giula-magiarā în numele seū, a fiilor seī minoreni: Ermina, Mircea, Cristina și Valeriū, a fratelui seū Ioan Beșan, a socrului seū Mihaiū Ardelean paroch în Chitighaz și asesor scaunal în protopiatul Chișineului, a cumnaților seī: Moise Curtuț advocat în Arad, Nicolaū Ardelean adjunct notariū, — a cumnatelor sale: Maria Curtuț nasc. Ardelean, Maria Ardelean nasc. Isfanescu, — a verilor seī: Mihaiū Beșan fost deputat dietal și notariū public regesc în Lugos, Ioan Beșan paroch în Sērbī, Gavril Beșan paroch în Chislaz, a socielor acestora, așa și a numeroșilor consāngeni, cu inimā frāntā de durere și inristare anuncā, cumcā iubita și neuitatā sociā, respective mamā, fiā, sorā, cumnatā și consāngēnā Rosalia Beșan nasc. Ardelean în anul 36 al vieții și 13 a casătoriei fericite după suferințe îndelungate și-a dat nobilul suflet în mānile Creatorului la 23 Iul. (4 August) Remășițele pāmēntesci se vor astruca la 24 Iul. 5 August după mēdăși la 4 ore în cimiteriul gr. or. din loc. Giula-magiarā, 23 Iul. 4 Aug. 1883. Fie-i țerina ușorā și memoria birecuvētātā!

* **Mulțamitā publicā.** Petrunsū adincū de manifestatiunile sincere de condolință ce le primī de la numeroși Prēstimați Domni cunoscuți și amici ai mei pentru lovitura grea și nemeritatā ce mi-a dato așa curānd neindurata sōrte prin pierderea scumpei și pururea neuitatei mele socii, — me sīmțescū îndetoratū a esprima cordiala și profunda mea mulțamitā publicā tuturorū Preastimaților Domni cunoscuți și amici, cari binevoirā a-mi trimite mângāiere prin esprimarea sīmțemintelor lorū de condolință și a surcure la alinarea durerilorū inimei mele vulnerate prin prea timpuria rāpire din viață a aceleia, ce era mai scumpā sufletului meū și fiilorū mei rēmași orfanī. Giula-magiarā, în 29. Iuliū 10. Augustū 1883. Iosifū Beșanū, parochū, ases. consist.

† **Necrologū.** Grea și adēnc simțitā pierdere îndurā prea stimabilulū învētatorū din Lipova Ioan Tuducescu. În 8 a lunei cur. mōrtea rāpi din viață pe fiulū seū Ioanū în etate de 7 ani care este jelit de părinții: Ioanū și Marta; babā-sa: Raveca; unchiū seī: Alexandru, Atanasiū, Georgiū și Laurențiu; mătușe-sa: Catița; frații seī: Alexandru, Antoniū, Iuliū și Augusta, și alte rudeni. Bāetulū era istetū și talentatū. Fie-i țerina ușorā.

La Nr. de față alăturāmū unū suplementū de 1/2 colā.